

(σελ. 20)

Οι θεωρητικοί προβληματισμοί σχετικά με το κύρος των ηθικών και πολιτικών αρχών μπορεί να έχουν τεράστιο αντίκτυπο στην ίδια την πολιτική δραστηριότητα. Ο 20^{ος} αιώνας έχει να επιδείξει βαθιά ανησυχητικά παραδείγματα. Η σκέψη ότι οι αρχές είναι απλώς εκλογικεύσεις του συμφέροντος (όπως κι αν αυτό εννοείται) υπονομεύει την αξιοπιστία (τουλάχιστον μερικών) σχημάτων κοινωνικής συνεργασίας. Εάν υποθέσουμε ότι η ιδεολογική αντιπαράθεση είναι απλώς ένα πλάγιο μέσο διεξαγωγής αγώνων για την εξουσία, τότε ένα πιθανό συμπέρασμα είναι ότι πρέπει να απαλλαγούμε εντελώς από τη διαλογική πολιτική! Ο Ιταλικός φασισμός από το ξεκίνημά του ακόμη αντιμετώπισε το θέμα αυτό ευθέως. Και από εκεί ήταν σχετικά εύκολη η υιοθέτηση της άποψης ότι η πολιτική είναι ένας απροκάλυπτος αγώνας για την εξουσία.

(σελ. 21)

Η ωφελμιστική θεωρία ... στο μοντέλο του Μπένθαμ, αποδέχεται ότι οι διατυπώσεις κρίσεων είναι εκλογικεύσεις του συμφέροντος και συμπεραίνει πως θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το συμφέρον καθενός.

(σελ. 42)

Η πρακτική του παρελθόντος και το έθιμο, ως θεσμικά διαφυλασσόμενη σοφία. ... Για άλλους θεωρητικούς, το έθιμο ή οι πρακτικές του παρελθόντος είναι απλώς αποφυγή της καθαρής σκέψης εκ μέρους των ενδιαφερόμενων ομάδων που είχαν πολλά να κερδίσουν από τη διαιώνιση εμφανώς άδικων πρακτικών.

(σελ. 48)

Το να δοθεί σε μια πρόσκαιρη πλειοψηφία το δικαίωμα να μιλά εκ μέρους μιας ολόκληρης κοινότητας (και να τη δεσμεύει) αποτελεί συνταγή για αυταρχισμό. Εάν θεωρήσουμε σημαντικά τα δικαιώματα, αναγκαστικά θα πρέπει να περιορίσουμε τις επιλογές που είναι διαθέσιμες στις κυβερνήσεις.

(σελ. 55)

Οι άνθρωποι μπορούν να αυταπατώνται, να ενεργούν μεροληπτικά προς τους φίλους και την οικογένειά τους και να χρησιμοποιούν εξαιρετική επινοητικότητα για να δικαιολογούν τον εαυτό τους στην επιδίωξη των συμφερόντων τους.

(σελ. 57)

Η κατηγορική προστακτική του Καντ: «πράττε μόνο σύμφωνα με εκείνο τον γνώμονα τον οποίο μπορείς και ταυτόχρονα να θέλεις να γίνει καθολικός νόμος»

(σελ. 64)

Οφείλουμε στον εαυτό μας και στους άλλους να προβληματιζόμαστε για τα προβλήματα που αναφύονται. Δεν μπορούμε να επιτρέπουμε στο έθιμο ή το δόγμα να σκέπτονται στη θέση μας.

(σελ. 67)

Για τον Edmund Burke, η αποτελεσματική πολιτική είναι θέμα βαθμιαίας διαχείρισης της αλλαγής.

(σελ. 72)

...σε μια ομάδα ανθρώπων χωρίς την απαραίτητη κατανόηση και καλή προαίρεση, οι οποίοι ζουν σε έναν κόσμο με περιορισμένους πόρους, είναι πιθανό να υπάρξουν συγκρούσεις.

(σελ. 73)

Η εμπειρία μπορεί να υπόκειται σε σφάλματα· δεν μπορεί όμως να θεραπεύεται με προσφυγή στην αφηρημένη θεωρία.

(σελ. 110)

Ο Hegel, στα έργα του, είχε διερευνήσει τις θεσμικές προϋποθέσεις για την ευημερία και την ικανοποίηση.

(σελ. 178)

Ο Αλεξίς ντε Τοκβιλ (Alexis de Tocqueville) έβλεπε την ασυγκράτητη επέλαση της **αρχής της ισότητας εις βάρος της ελευθερίας.**

Για τον Τοκβιλ, η πολιτική ελευθερία στο παρελθόν, είχε διασφαλιστεί από μια ισορροπία δυνάμεων εντός της κοινωνίας, καθώς όσοι διέθεταν έννομα συμφέροντα (αριστοκρατία, εκκλησία, τοπικές αρχές κ.τ.λ.) συγκροτούσαν προπύργια εναντίον των καταχρήσεων της κεντρικής εξουσίας.

Η βεβιασμένη αφαίρεση ή η γενίκευση είναι ένας πειρασμός που πρέπει να αποφεύγεται πάση θυσία.

(σελ. 188)

Κανονικά μπορεί να αξιολογούμε τη ζωή μας με βάση τις δεσμεύσεις μας σε σχέδια και ανθρώπους, καθώς αντιμετωπίζουμε καινούριες καταστάσεις και συλλογίζομαστε τι έχουμε επιτύχει. Με αυτόν τον τρόπο μαθαίνουμε από την εμπειρία και κάνουμε αυτή την εμπειρία δική μας.

(σελ. 189)

Η ελευθερία ενισχύει την ενεργητικότητα, ενώ ο καταναγκασμός την καταπνίγει. Η πολιτική ρύθμιση πρέπει να σχεδιάζεται για να ενοποιήσει και να εναρμονίσει μια ποικιλία συμφερόντων ευρισκόμενων σε μεγάλη διάσταση μάλλον, παρά για να καταστείλει την ποικιλία.

(σελ. 192-4)

«αυτοαναφορικές» Vs «ετεροαναφορικές» πράξεις.

... ακόμη και οι πιο ασήμαντες πράξεις μας μπορεί να έχουν επιπτώσεις για τους άλλους, επιπτώσεις που επηρεάζουν την ευημερία και τα συμφέροντά τους.

Ο John Stuart Mill είναι σαφής ότι η **αρχή*** του δεν θα του επιτρέψει να κάνει ακριβή διάκριση μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών σφαιρών. **Οι αντιλήψεις μας για το τι είναι δημόσιο ή ιδιωτικό θα αλλάζουν με την πάροδο του χρόνου ανάλογα με τις μεταβαλλόμενες αντιλήψεις για το τι συνιστά κίνδυνο** (π.χ. κάπνισμα, ατομική υγιεινή κ.α.).

*η αρχή του Μιλλ: Ο μοναδικός σκοπός για τον οποίο δικαιολογούνται οι άνθρωποι, ατομικά ή

συλλογικά, να παρεμβαίνουν στην ελευθερία δράσης του οποιουδήποτε, είναι η **αυτοπροστασία**.

...οι δογματικές απόψεις σχετικά με το τι πρέπει να γίνει σε οποιοδήποτε πλαίσιο θα στενέψουν αναπόφευκτα το εύρος των τρόπων συμπεριφοράς που έχουμε στη διάθεσή μας.

(σελ. 195)

Το να καταστέλλουμε τον παραλογισμό, αντί να τον εκθέτουμε, στην ουσία εξασθενεί την ικανότητά μας να επιδιώκουμε την αλήθεια.

Αντί να αθροίζουμε οφέλη και κόστη («ηδονές» και «οδύνες») που συσσωρεύονται στην κοινωνία συνολικά, ο Μιλλ επέμενε ότι έπρεπε αναγκαστικά να χρησιμοποιήσουμε ποιοτικά κριτήρια. Αντίθετα με τον Μπένθαμ, ο Μιλλ δεχόταν μια συμβατική διάκριση μεταξύ υψηλότερων και χαμηλότερων ηδονών.

Οι χαρακτηριστικά ανθρώπινες ιδιότητες, λέει ο Μιλλ, «η αντίληψη, η κρίση, η ικανότητα ορθοκρίσιμης, η νοητική δραστηριότητα, ακόμη και η ηθική προτίμηση, εξασκούνται μόνο μέσω της επιλογής».

Η ελευθερία να αποτύχει κάποιος αποτελεί έναν απαραίτητο όρο για την ανάπτυξη της ενεργητικότητας και της πρωτοβουλίας.

(σελ. 198)

Οι άνθρωποι στο σύνολό τους κερδίζουν περισσότερα επιτρέποντας ο ένας στον άλλο να ζει όπως εκείνος θεωρεί ότι είναι καλό για τον εαυτό του, παρά εξαναγκάζοντας τον καθένα να ζει όπως φαίνεται καλό στους υπόλοιπους.

(σελ. 199)

Οι καταναλωτές και οι παραγωγοί έχουν αντικρουόμενα συμφέροντα, ακριβώς όπως η επιτυχία ενός παραγωγού μπορεί να είναι ολέθρια για έναν άλλο. Το να χρησιμοποιηθεί η νομοθεσία για να απαλύνει τον αντίκτυπο της οικονομικής αποτυχίας μπορεί να μειώσει τα κίνητρα για παραγωγή ποιοτικών αγαθών με αποτελεσματικό τρόπο.

(σελ.201)

Ο Robert Malthus, άγγλος θεολόγος και οικονομολόγος, διατύπωσε τη θεωρία σύμφωνα με την οποία η αλόγιστη αύξηση του πληθυσμού σε συνάρτηση με την αδυναμία αντίστοιχης αύξησης των μέσων συντήρησής του, αποτελούσε την κύρια αιτία της εξαθλίωσης μεγάλου τμήματος του πληθυσμού, στην εποχή του και γι' αυτό πρότεινε μέτρα για τον έλεγχο των γεννήσεων.

Ο Μιλλ υποστηρίζει ότι η γέννηση ενός παιδιού που δεν μπορεί να προσδοκά τουλάχιστον τις συνήθεις ευκαιρίες μιας 0 επιθυμητής ύπαρξης πρέπει να αντιμετωπίζεται ως έγκλημα εναντίον αυτής της ύπαρξης εκ μέρους των γονέων. Σύμφωνα με τον Μιλλ δεν απειλείται μόνο το συμφέρον του παιδιού μιας και οποιαδήποτε αύξηση του πληθυσμού είναι πιθανό να ασκήσει πίεση προς τα κάτω στα ημερομίσθια, συνιστώντας κατά συνέπεια ένα σοβαρό αδίκημα εναντίον όλων όσοι ζουν από την αμοιβή της εργασίας τους.

Για τον Μιλλ είναι πάρα πολύ σημαντικό να αναδυθεί ένα ενεργό σώμα πολιτών, παρά ένας παθητικός αλλά ευχαριστημένος όχλος.

Η κλασική άποψη των οικονομικών του *laissez faire* υποστήριζε ότι η ευημερία θα μεγιστοποιούνταν εάν το εμπόριο απελευθερωνόταν από πολιτικούς, ηθικούς και κοινωνικούς περιορισμούς.

(σελ.211-212)

Κατά τον Jeremy Bentham, η φύση έχει τοποθετήσει την ανθρωπότητα υπό την κυριαρχία δύο υπέρτατων αφεντάδων, της ηδονής και της οδύνης. Είμαστε προγραμματισμένοι να αξιολογούμε τις πράξεις μας από την άποψη της ηδονής και της οδύνης, δεμένοι στην αλυσίδα των αιτίων και των αποτελεσμάτων. Κατά τον Μπενθαμ, η πολιτική πρέπει να αξιολογείται από την άποψη του συνολικού αντίκτυπου στην ευστοχία της κοινότητας κατά την περίφημη διατύπωσή του «η μεγαλύτερη ευτυχία του μεγαλύτερου

αριθμού» πρέπει να είναι «το μέτρο του ορθού και του λάθους».

(σελ. 213)

Οι κυβερνήσεις, κατά του Μπένθαμ, έπρεπε να φροντίζουν για τη συνολική ωφελιμότητα της κοινωνίας, νοούμενη ως το άθροισμα των ικανοποιήσεων των ατόμων. (οι προτιμήσεις των ελίτ δεν κατείχαν ειδική θέση σ' αυτό το άθροισμα. Κάθε άτομο υπολογίζεται ως ένα).

(σελ. 213-214)

Εάν μπορούσε να δειχθεί ότι το άθροισμα της οριακής βελτίωσης στην ευημερία της συντριπτικής πλειονότητας υπερέβαινε κατά πολύ την οδύνη που μπορούσε να προκύψει από μια οριακή αύξηση στη φορολογία για τους πλούσιους, τότε η θεωρία του Μπένθαμ (ωφελιμισμός) επιμένει ότι οι κυβερνήσεις θα έπρεπε να ακολουθούν αναδιανεμητικές πολιτικές.

Ο Μιλλ αναγνώριζε ότι μερικά είδη ηδονής είναι πιο επιθυμητά και πιο πολύτιμα από άλλα. Εκείνο που είχε στο μυαλό του δεν ήταν η ένταση της ηδονής, αλλά μια ποιοτική διάκριση μεταξύ «υψηλότερων» και «χαμηλότερων» ηδονών, ηδονών του νου έναντι των ηδονών του σώματος, ηδονών που συμβάλλουν στο μακροπρόθεσμο καλό των ανθρώπων παρά εφήμερων ικανοποιήσεων.

(σελ. 215)

Κατά την άποψη του Μιλλ, «είναι καλύτερα να είσαι ένας άνθρωπος ανικανοποίητος παρά ένα γουρούνι ικανοποιημένο· είναι καλύτερα να είσαι ένας Σωκράτης ανικανοποίητος παρά ένας ανόητος ικανοποιημένος».

Ο Μιλλ αρνούσαν ότι «η ίδια η μεγαλύτερη ευτυχία του δρώντος» πρέπει να είναι ο σχετικός γνώμονας στην αξιολόγηση των πράξεων. Εκείνο που είχε σημασία δεν ήταν ότι ένα άτομο πρέπει να μεγιστοποιεί την ευτυχία του, αλλά μάλλον ότι η πολιτική πρέπει να πασχίζει να επιτύχει «το μεγαλύτερο ποσοστό ευτυχίας συνολικά».

(σελ. 218)

Εάν μια σημαντική ανακατανομή των πόρων θεωρείται κλειδί για μεγαλύτερη ισότητα και συνολική ευημερία, τότε το περιορισμένο κράτος που υποστηρίζει η φιλελεύθερη θεωρία φαινόταν ως ένα κατάφορα ανεπαρκές εργαλείο.

(σελ. 226-7)

Το κράτος κατά τον Μαρξ, παρόλο που φιλοδοξεί να εκπροσωπήσει το γενικό συμφέρον της κοινωνίας, είναι στην πραγματικότητα ένα όργανο καταπίεσης σχεδιασμένο να εξασφαλίσει το οικονομικό συμφέρον της άρχουσας τάξης.

Η κυριαρχία της άρχουσας τάξης δεν περιορίζεται στη διατήρηση της έννομης τάξης και των υπάρχουσών οικονομικών ρυθμίσεων. Η τάξη που κατέχει την οικονομική εξουσία μέσα σε μια κοινωνία είναι επίσης ικανή να **«ρυθμίζει την παραγωγή και την κατανομή των ιδεών της εποχής της»**· και γι' αυτό **«οι ιδέες της κυρίαρχης τάξης είναι σε κάθε εποχή οι κυρίαρχες ιδέες»** (Μαρξ «»).

(σελ. 228)

Ο Μαρξ απέρριπτε την αντιμετώπιση της Γαλλικής Επανάστασης ως σύγκρουσης μεταξύ προνομίων και ισότητας. Η πραγματική μάχη, κατά την άποψη του Μαρξ, **ήταν μεταξύ μιας αριστοκρατίας προσκολλημένης στα υπολείμματα της φεουδαρχικής κοινωνίας από τη μια και από την άλλη μιας αστικής τάξης που αναζητούσε νομική και πολιτική αναγνώριση για τις οικονομικές δυνάμεις που είχαν ήδη καθιερωθεί.**

(σελ. 229-230)

Οι οικονομίες κλίμακας υπαγόρευαν τη συγκέντρωση της παραγωγής σε ακόμα μεγαλύτερα εργοστάσια. Ωστόσο, ο αυστηρά πειθαρχημένος τρόπος εργασίας στο εργοστάσιο θα μάθαινε στο προλεταριάτο να εργάζεται συνεργαζόμενο ως ένα σώμα. Και δεν ήταν παρά ένα μικρό βήμα από την αναγνώριση του συλλογικού συμφέροντος του προλεταριάτου ως τάξης. Όσο εντονότερος γινόταν ο ανταγωνισμός μεταξύ των παραγωγών, τόσο περισσότερη πίεση ασκούσαν στους εργάτες. Οι εργάτες

υποχρεώνονταν εξαιτίας της φτώχειας τους να αντισταθούν σε αυτή την πίεση, πρώτα στο εργοστάσιο και ακολούθως (όσο θα αυξανόταν η πολιτική συνειδητοποίηση) σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Οι καπιταλιστές στην αέναη επιδίωξη του κέρδους δημιούργησαν τις (προϋποθέσεις) συνθήκες για τον δικό τους αφανισμό (Μαρξ).

Το κρίσιμο επιχείρημα στη θεωρία του Μαρξ ήταν ότι τα προβλήματα αυτά ήταν συστημικά μάλλον παρά ζητήματα πολιτικής. Ακόμα και φωτισμένοι επιχειρηματίες δεν θα είχαν τη δυνατότητα να τροποποιήσουν τις καπιταλιστικές πρακτικές διαχείρισης υπό το φως της ανάλυσης του Μαρξ.

(σελ.232)

Η οικονομική απόγνωση ωθεί τις φτωχές οικογένειες στο να μεγιστοποιούν την παραγωγικότητα των παιδιών τους, εκθέτοντάς τα στον κίνδυνο, στην αρρώστια και σε μια γενικά αποκτηνωτική κουλτούρα...

Η κατάργηση της οικογένειας, κατά την άποψη του Μαρξ είναι μια απαραίτητη προϋπόθεση για την αποτροπή «της εκμετάλλευσης των παιδιών από τους γονείς τους». Εάν αυτό θεωρείται έγκλημα, ο Μαρξ είναι ευτυχής που «δηλώνει ένοχος».

(σελ. 234)

Κατά τον Hegel, η φιλοσοφία πρέπει να ερμηνεύεται ως «η δια της σκέψης κατανόηση της εποχής της».

(σελ. 239)

Νομιμόφρονες: έτσι ονομάζονταν οι υπέρμαχοι του δικαιώματος της βασιλικής διαδοχής σύμφωνα με την αρχή της κληρονομικότητας και της πρωτοτοκίας.

(269-70)

Για τον Vilfredo Pareto, η κοινοβουλευτική διαβούλευση ήταν αναπόφευκτα **ένα είδος σκληρής διαπραγμάτευσης μεταξύ ιδιωτικών συμφερόντων...**

Το έργο του ήταν μια έκκληση για να απελευθερωθεί το κράτος από τα δεσμά των

αντιπροσωπευτικών συμφερόντων... Θεωρούσε την κοινοβουλευτική διακυβέρνηση το τέλος ενός φυσικού κύκλου.

Η διακυβέρνηση στις οργανωμένες κοινωνίες, όπως υποστηρίζει «ρυθμίζεται ως επί το πλείστον από δύο παράγοντες: τη **συναίνεση** και την **ισχύ**». Μια εποχή συναίνεσης, όπως την έβλεπε, έφτασε στο τέλος της για να τη διαδεχθεί αναπόφευκτα μια μακρά περίοδος αυταρχικής διακυβέρνησης.

.....
«κοινωνικό κεφάλαιο»: η δημόσια εμπιστοσύνη.

(σελ.305)

Οι υποθέσεις που διατυπώνουμε μας εφοδιάζουν με περισσότερο ή λιγότερο εύλογες (αλλά αμφισβητήσιμες) κρίσεις. Η αλήθεια αποτελεί λειτουργία της συνοχής ενός κόσμου ιδεών.

Οι επιφυλάξεις που διατηρούμε σχετικά με έναν κόσμο ιδεών είναι μια συνέπεια των αντιφάσεων και των ρωγμών εντός του. Οι πνευματικές προσπάθειές μας έχουν στόχο να καταστήσουν ένα δεδομένο κόσμο ιδεών περισσότερο συνεκτικό. Η συνοχή είναι το μόνο κριτήριο αλήθειας που έχουμε.

(σελ. 306)

Ο πολιτικός λόγος έχει πάντοτε μια τάση υπερεκτίμησης των δυνατοτήτων του. Μπαίνουμε στον πειρασμό να παρουσιάζουμε ό,τι είναι καλό για εμάς ως καλό για τους άλλους.

Η ανάγκη να εξασφαλίσουμε τη συνεργασία των άλλων εάν πρόκειται να επιτύχουμε τους δικούς μας σκοπούς μας ενθαρρύνει να παρουσιάζουμε τα πράγματα που τυχόν θέλουμε ως κατά κάποιο τρόπο αντικειμενικώς επιθυμητά.

(σελ. 307)

Για να δράσουμε ορθολογικά, θα πρέπει να παραμερίσουμε τη συνήθεια, το έθιμο ή την προκατάληψη και να ρυθμίσουμε τη συμπεριφορά μας αποκλειστικά και μόνο βάση των στόχων τους οποίους έχουμε καθορίσει για τον εαυτό μας.